

הקדמה

סדר פסח נחוג כבר בימי בית שני. הגדה של פסח המסורתית התפתחה מאז עד שבימי הביניים נתגבשו נסחיה בעדות ישראל השונות, והתאבנו. אולם שיבת ציון, התפתחות היהדות החופשית וההומניסטית, השואה, הקמת מדינת ישראל והמאבקים על צביונה ועל עצם קיומה, כל אלה נותנים משמעות חדשה להגדה ולערכיה. ואכן, התנועות הקיבוציות וזרמים נוספים ביהדות בת-זמננו, יצרו נסחים חדשים של ההגדה. יתר על כן, המחקר המדעי הביקורתי שופך אור חדש על היווצרות עם ישראל, והוטל ספק בהיסטוריות של תיאורים מקראיים רבים בדבר השעבוד, יציאת מצרים והיווצרות עם ישראל. ולבסוף, ניסיון ההפיכה המשטרית ואסון 7 באוקטובר 2023 שנגרם בעקבותיו חוללו זעזוע היסטורי בתולדות מדינת ישראל והעם היהודי. כל אלו מובילים אל ההגדה שלפנינו.

נוסח ההגדה הנוכחית, המיועד לערוך את ליל הסדר לפיו, הוא נוסח "הגדת עופר" (1995-2025). הגדתנו מבוססת על קטעי קריאה ושירים מנוסח המסורה, על הגדת הקיבוץ הארצי, על תוספות המחבר ועל שירים וקטעי פרזא שונים. - נוסח זה מופיע בצד שמאל של מרבית כפולות העמודים.

לצד נוסח ההגדה המיועד לקריאה ולשירה מובאים פרקי ספרות והגות משל מבחר מחברות ומחברים, והם מופיעים לרוב בצד ימין של כל כפולה. כן משובצות תמונות רבות, רובן משל צלמות וצלמי המחאה והמאבק בישראל בשנים 2020-2025, ומבחר עבודות אמנות.

ההגדה הדמוקרטית התפרסמה לראשונה בשנת 2024 (תשפ"ד) כחלק מהמאבק על דמותו, צביון וערכיהן של היהדות ושל מדינת ישראל. קדמה לה הגדת ההתנגדות משנת 2023.

מהדורת 2025 יוצאת בשיתוף עם סדרת גליונות ההתנגדות בעריכת אילן שיינפלד, שערך את שירי ההתנגדות בהגדה זו.

תודתנו העמוקה לכל מי שתרמו, בהתנדבות ובאהבה, להעשרת הגדה זו.

אבי עופר ואילן שיינפלד

הגדה זו יוצאת על ידי ומטעם התנועה הדמוקרטית האזרחית. עוד מידע על ההגדה: השלמות תוספות ותיקונים, ניתן למצוא ב**דף ההשלמות** שבאתר ההגדה <https://www.civildemocracy.org.il/hagada-more>. משם גם הפניות ל**שירי החג**, ל**דפים לדוגמא מההגדה** ול**הזמנת עותקים נוספים**.

מבוא לנוסח ההגדה ואופן עריכת הסדר

מבוא כללי

ההגדה שלפנינו היא הגדה הומניסטית המשמרת מרכיבי מסורת שניתן לקבלם כיום, ברוח הזרם ההומניסטי והאוניברסלי שביהדות, ובדגשים המתאימים לחיינו בישראל. היא מתבססת כאמור בעיקר על קטעים מנוסח המסורה, מהמקרא ומהגדת הקיבוץ הארצי, ועל ממצאי המחקר ההיסטורי והארכיאולוגי בנוגע למסורות על "יציאת מצרים" והיווצרות עם ישראל. ההגדה שלנו מדגישה את פסח כחג האביב וכחג החירות, בארבעה חלקים - ארבע כוסות:

דמוקרטיה,
שוויון ואהבה

תקווה, שלום וביטחון
בישראל ובעמים

חירות
ועצמאות

אביב
והתחדשות

ההגדה בנויה ברצף של קטעי קריאה קצרים, כדי לשמור על מעורבות מירבית של המסובים, וביניהם קטעי שירה. **ההגדה מתייחסת, בין היתר:**

- להגדות שקדמו לה
- ליהדות החופשית המודרנית
- לשואה ולגבורה
- להקמת מדינת ישראל
- לאהבת הגר במדינת ישראל
- למאבק על הדמוקרטיה והשוויון
- לאסון ה-7 באוקטובר ולתקווה הנחושה לתקומה ממנו

שולחן הסדר ונס אל-דומי

ליד עורך הסדר תוצב קערת הפסח בסידור המסורתי. לצידה 3 מצות עטופות במפית מהן יילקח גם האפיקומן, וקערית לנטילת ידיים (קצות האצבעות). כדאי להניח קערות פסח נוספות וכן מצות וקעריות, שתהיינה בהישג ידן של כל המסובות.

בחלק הקרוב לדלת יש להשאיר כיסא פנוי - כס אל-דומי:
לחטופות ולחטופים, לשבויות, לנעדרות, למבקשות. ים המקלט,
לפליטים, לגולים, לאסירי. ות, המצפון: שלנו, ובעולם כולו.

ליד הכיסא הפנוי תוצב כוסו של אליהו.

קערת הפסח, ועוד מצרכים והכנות

קערת הפסח כוללת (איור להלן):

- זרוע (אפשר ורצוי צמחונית/טבעונית)
- ביצה (כנ"ל)
- כרפס (ירק)
- חרוסת (מטבל מתוק)
- מרור (חזרת)
- מצות

עוד להכין:

- קערות לנטילת ידיים
- קעריות עם מי מלח
- בד יפה להצפנת האפיקומן
- כדאי להכין את השולחן ולחלק מראש מקומות לאורחי.ות הסדר (הקרואים.ות).

ילדים.ות:

- בסעודת סדר הכוללת ילדים.ות כדאי לתאם עם אחד המסובים.ות "להציג" את כניסת אליהו - להכין מראש תחפושת (זקן עבות, גלימה, מטה וכו') ולתכנן היטב את התיזמון (אחרי סעודת הסדר).
- חשוב לסכם מראש עם הטף מסגרת למשא ומתן על פדיון האפיקומן (אם ייגנב), שהמו"מ לא יימשך בלי סוף...

עצות לעורכת הסדר

1

כדאי לעבור היטב מראש על כל ההגדה, כדי לא להתבלבל במהלך ניהול הסדר ולהכיר את הטקסטים הכלולים בה.

2

מומלץ לנהל את הסדר בחיוך אבל בלי "חפוף"; כך הוא יהפוך לחוויה עשירה ונעימה יותר.

3

בהתאם לרצון המסובותים ולאופי הציבור (ילדים.ות, למשל) ניתן להחליט על קיצורים, מראש או תוך כדי הסדר, ולהודיע על כך. לשם קיצוץ, ניתן לוותר מראש על הקטעים המסומנים "**למיטיבי.ות לכת**".

4

קריאת קטעי הטקסט היא לפי סדר הישיבה, מהעורכת.ת ושמאלה. למרות שהסדר קבוע, רעיון טוב הוא גם לפנות בשם לקרוא.ה שבא תורו.ה, כתזכורת וכדי לוודא את הנכונות לקרוא. לעיתים נכון גם לפנות לקרואות.ים שלא לפי הסדר, כדי שיקראו קטע המתאים להן.ם במיוחד.

5

במהלך הסדר מופיע כמה פעמים שם אלוהי ישראל בצורה "יהוה". בעמוד 24 מוסבר על השם וההשערות לגבי אופן הגייתו. יש לוודא שקריאת השם המפורש אינה פוגעת ברגשות מי מהמסובים.ות, ולהחליט במשותף כיצד לנהוג בנושא זה. בכל מקרה ניתן לקרוא גם בשם חילופי מקובל: אָדוֹנָי או כיוצא בזה.

בברכת סדר מוצלח!

"וכל המְרַכֵּה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח"

פתיחת ההגדה

עורכת:

כמדי שנה נחגוג הערב את פסח כחג האביב וכחג החירות, נזכיר את אירועי השנה שחלפה ואת תקוותינו לעתיד.

לפנינו קערת הפסח כמנהג האר"י¹.

לסדר ארבעה חלקים המובילים לארבע הכוסות:

כוס שלישית לשלום ולביטחון בישראל ובעמים

כוס ראשונה לאביב ולהתחדשות

כוס רביעית לדמוקרטיה ולשוויון ערך האדם

כוס שניה לחירות ולעצמאות

ניתן לקצר בדילוג על הקטעים המסומנים **"למיטיבי.ות לכת"** וכל המְרַבֵּה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח!

תוך כדי הסדר נספר, נשאל ונשוחח על נושאי ההגדה. נוכל להיעזר בהערות ובתוספות שלצד הטקסט.

אחרי כוס רביעית סעודת החג, ואז כוסו של אליהו ושירי החג.

1. בסדר המסורתי ישנה קערה אחת לעורך בלבד; אנו נכין כמה קערות, בהישג יד כל המסובים/ות. הקערה לפני העורך.ת יכולה להיות מפוארת יותר, רצוי קערת פסח מסורתית מעוטרת. הזרוע היא זכר לקורבן הפסח; הביצה מסמלת את קורבן החגיגה (שהיה נאכל עם קורבן הפסח בימי בית שני), ו/או את האֶבֶל לזכר חורבן המקדש; החרוסת את הטיט בו עבדו כביכול אבותינו; הכרפס (ירק) הוא זכר למנהג של הגשת ירקות תחילה לארוחה, ואולי מסמל את האביב; המרור מסמל את מר השעבוד, ועבורנו גם את אימי המלחמות והזוועות שעבר עמנו.

כוס ראשונה אביב והתחדשות

שירה: שמחה רבה // בלהה יפה

2x { שמחה רבה, שמחה רבה, אביב הגיע פסח בא
תפרו, תפרו, תפרו לי בגד עם כיסים
מילאו (מילאו), מילאו כיסי באגוזים

2x { שמחה רבה, שמחה רבה, אביב הגיע פסח בא
שאל שאל, שאל שאל ארבע קושיות
שתה שתה, שתה שתה ארבע כוסות

2x { שמחה רבה, שמחה רבה, אביב הגיע פסח בא
וכוס גדולה, וכוס גדולה אמי תביא
לאליהו, לאליהו הנביא

2x { שמחה רבה, שמחה רבה, אביב הגיע פסח בא

עורכת:

ובחודש האביב, בארבעה עשר בו - זמן חירותנו.

קרואה:

החודש הזה לנו ראש חודשים, ראשון הוא לנו לחודשי השנה,
חודש האביב. ובחודש האביב, בארבעה עשר בו, זמן חירותנו.
והיה היום הזה לנו לזיכרון, וְחִגּוֹנֵנוֹ אֹתוֹ לְדוֹרוֹתֵינוּ.

חוקת עולם נְחַגְּהוּ -

היום היינו לעם!

דימוי: איריס זהר

ניצנים נראו בארץ

קרואה:

כִּי הִנֵּה הִסְתִּי עֵבֶר, הַגֶּשֶׁם חָלַף הֶלֶךְ לּוֹ,
הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ
וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצֵנוּ.
הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פָּגִיהָ,
וְהַגִּפְנִים סְמֵדֵר נִתְּנוּ רִיחַ.
(שיר השירים, פרק ב', פסוקים 11-13א)

שירה

2x {

ניצנים נראו (נראו) בארץ
עת זמיר הגיע (עת זמיר)

2x {

כי הנה סתיו עבר, סתיו חלף הלך לו,
הגפנים סמדר נתנו (נתנו) ריחם.

שירה

כי הנה הסתיו עבר, הגשם חלף הלך לו,
הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיעה.
כי הנה הסתיו עבר, הגשם חלף הלך לו,
התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר.

הנה, הנה, הסתיו עבר לו,
הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיעה.

עורכת:

שובי שובי השולמית, שובי שובי ונחזה-בר.

קרואה:

לכה דודי נצא השדה, נלינה בכפרים נשפמה לכרמים,
נראה אם-פרחה הגפן פתח הסמדר, הניצו הרימונים.
הדודאים נתנו-ריח, ועל-פתחינו כל-מגדים, חדשים גם-ישנים.
(שיר השירים, פרק ז', פסוקים 11-13, א, 14)

שירה

2x { הדודאים נתנו (נתנו) ריחם
ועל פתחינו כל מגדים

2x { מה יפה דודי, יפה וגם נעים
דומה דודי לעופר איילים

קרואה:

1 כְּתָנוֹת פָּסִים לְבַשׁ הַגֵּן וְכִסּוֹת רִקְמָה מִיַּד-דָּשָׂאוּ
וּמַעִיל תִּשְׁבֵּץ עֵטָה כָּל יַעַץ וְלִכְל עֵין הִרְאָה פְּלֹאוּ.
3 יֵצֵא מִבֵּין מְשֻׁמֵּר עָלָיו וַיִּשְׁנֶה בְּגֵדֵי-כְלָאוּ
מִי לֹא יִשְׁתָּה יֵינוּ עָלָיו - הָאִישׁ הַהוּא יִישָׂא חֶטְאוּ.
(אברהם אבן עזרא)

2 כָּל צִיץ חֲדָשׁ לְזִמֵּן חֲדָשׁ יֵצֵא שׁוֹחֵק לְקִרְאֵת בּוֹאוּ
אֶךְ לִפְנֵיהֶם שׁוֹשֵׁן עוֹבֵר מֶלֶךְ כִּי עַל הוֹרֵם כִּי־סָאוּ.

למי שביביות לכת

1 עורכת:

ואלו סימני הסדר,
בחרוזים מימי הביניים -

קַדֵּשׁ וְרַחֵץ, כְּרַפֵּס יַחֵץ,
מְגִיד רַחֲצָה, מוֹצִיא מַצָּה,
מְרוֹר כּוֹרֵךְ, שׁוֹלְחַן עוֹרֵךְ,
צָפוּן בְּרֵךְ, הַלֵּל נִרְצָה.²

3 קרואה:

ברוך פרי הגפן.

ברוכים המועדים
לשמחה, החגים והזמנים
לששון. ברוך יום חג
המצות הזה, זמן חירותנו.

2 עורכת:

קַדֵּשׁ -

נמזוג כוס ראשונה,
לחג האביב.

(לא לשתות עדיין!)

4 קרואה:

ברוך פרי הגפן.

כוס התחדשות נישא
לבשורת האביב, להנץ
ניצנים, לתבואה חדשה,
לטל ולשובע.

קרואה: כוס ברכה // עמוס עוז (הגדת חולדה 1960)

נְרִים כּוֹס נֶשֶׁל בְּרָכָה   לְשִׁפֵּעַ וְלֹא לְמַחְסוֹר
לְשִׁבַע וְלֹא לְרָעַב   לְבְרִכַת שְׁמִים וְאָרֶץ:

כולנו נרים כוס ונברך:

לאביב ולהתחדשות!

(שתית כוס ראשונה)

2. כל מילה מסמנת את אחת מפעולות עריכת הסדר, כפי שנבצען להלן, והחרוזים נועדו להקל על הזכירה. סימני הסדר סודרו בחרוזים החל מהמאה ה-11 לספה"נ, ונוסח זה (שאינו הקדום ביותר) הוא שנתקבל בסופו של דבר על כל העדות.

עורכת:

מגיד - נאמר את ההגדה:

(קוראת "הא לחמא" בארמית ומפרשת בעברית שורה מול שורה)

הא לחמא עניא	(זה לחם העוני)
די אכלו אבהתנא	(שאכלו אבותינו)
בארעא דמצרים	(בארץ מצרים).
כל דכפין ייתי ויכל	(כל הרעב יבוא ויאכל),
כל דצריך ייתי ויפסח	(כל הצריך - יבוא ויפסח).

שירה

הא לחמא, הא לחמא עניא,
 די אכלו, אכלו אבהתנא,
 בארעא (בארעא) דמצרים.
 כל דכפין ייתי ויכל,
 כל דצריך ייתי ויפסח.
 השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין.

קרואה:

בגלות היו מוסיפים. -

השתא הקא	(השנה כאן),
לשנה הבאה בארעא דישראל	(בארץ ישראל),
השתא עבדי	(השנה עבדים),
לשנה הבאה בני חורין.	

למישיבו.ות לכת

הרקע ההיסטורי למסורות מצרים והיווצרות עם ישראל // אבי עופר

בכל המקורות הרבים ממצרים בתקופה המתאימה (ימי הממלכה החדשה, בערך 1550-1200 לפסה"נ) אין כל רמז לשהות ישראל במצרים או ליציאת מצרים. סיפורי יציאת מצרים עצמם רצופים אנכרוניזמים (מידע מאוחר שהכותב ייחס בטעות לתקופה קדומה), חילופי גרסאות סותרות וכולי, ויש בהם רק מעט מידע היסטורי ממשי על התקופה הקדומה (בעיקר בניית הערים פיתום = פראתום, ורעמסס, בימי רעמסס השני, בערך 1200 לפסה"נ). נציין שבניגוד לטעות רווחת בני ישראל בכל מקרה לא בנו את הפירמידות, שכן הללו נבנו החל מ-2,600 לפסה"נ: כ-1,400 שנה לפני בניית הערים של רעמסס השני.

כל ידיעותינו על היווצרות עם ישראל מורות על התגבשות וסינתזה תרבותית שחלה בארץ-ישראל, ולא על הגעת עם מגובש מהמדבר או ממצרים. מסיבות אלה ומסיבות רבות נוספות יש לדחות את ה"היסטוריות" של סיפורי יציאת מצרים כמאורע ממשי מכונן בתולדות עם ישראל. נראה כי אלו הן מסורות של קבוצה אחת - מתוך הקבוצות הרבות שיצרו את עם ישראל - אשר אבותיה אכן שהו במצרים, וגם מסורות אלה הינן אגדתיות יותר מאשר היסטוריות.

בכל אלו אין כדי לערער את חשיבות מיתוס הפסח ביהדות, גם היהדות שלנו, את ערכי החרות ואת חגיגת האביב הגלומים בו.

יְהוָה // אבי עופר

משוער שזו ההגיה הנכונה של שם אלוהי ישראל, עוד לפני הופעת היהדות בשלהי ימי בית ראשון. משמעותו האפשרית: "זה אשר גורם לדברים להיות". עם זאת יש גם הצעות אחרות, כגון yahwo או yaho, yaw, במשמעות של "להופיע" או משמעות אחרת.

בכל מקרה נראה שאין שחר לקריאה לפי ניקוד המסורה: "יְהוָה", וייתכן כי ניקוד זה נועד בכוונה לטשטש את ההגיה הנכונה. אם קריאת השם פוגעת במישהו/י, ניתן לקרוא "אדוני", או כל שם נרדף אחר.

פנים במצור // צביקה לחמן

עורכת:

מסופר במקרא כי עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו יְהוָה אלוהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. (הסבר על יְהוָה ואופן הגיית שמו: בדף ממול)

קרואה:

ועל כך אמר המדרש: אילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו, ובנינו, ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונות, כולנו זקנים, כולנו יודעות את התורה - מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המְרַבֵּה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

עורכת:

ואפילו לא כך היו הדברים כפי שמסופר במקרא ובמדרש (ונראה כי אכן - לא כך היו...), נמשיך ונספר ונחגוג ונהלל את חג החרות וחג האביב הזה.

עורכת:

נצא ונלמד - "ארמי אובד אבי" מהו?

למרות שנהגו לפרש את הפסוק כמכוון ללבן הארמי שביקש לאבד את יעקב, נראה כי משמעותו היא שמוצאו של עם ישראל הוא (בין היתר) מקבוצות ארמיות. לפי סיפורים שונים במקרא העם נוצר מקבוצות אשר הגיעו מאור ("כשדים"), מחרן (הארמית), מכנען, מהמדבר, ממצרים, ועוד. לפי השערה רווחת במחקר לעם ישראל אכן מוצא מגוון: כנענים ופליטי חברה, ארמים ורועים נודדים, חיתים, חיונים, יבוסים ומצרים, מכולם נתגבש עם ישראל על אדמתו, עם חופשי בארצו.

עורכת:

עבדים היינו, עתה בני חורין.

לא נִשְׁתַּעֲבָד ולא נִשְׁעֵבָד

שירה

עבדים היינו (היינו)

עתה בני חורין (בני חורין).

עבדים היינו

עתה (עתה) בני חורין

עבדים היינו

עתה (עתה) בני חורין (בני חורין). 2x {

שלח את עמי // צילום: ELAN

עורכת:

מה נשתנה -

(נא לשים לב לקושייה השנייה: "אוכלים אנו מרור", ולא "כולו מרור")

שירה

צעיריות המסובים.ות:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות (מכל הלילות)?
שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה (חמץ ומצה).

כולנו:

הלילה הזה (הלילה הזה) כולו מצה. $2 \times \{$

צעיריות המסובים.ות:

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות (שאר ירקות).

כולנו:

הלילה הזה (הלילה הזה) אוכלים אנו מרור. $2 \times \{$

צעיריות המסובים.ות:

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת
(אפילו פעם אחת)

כולנו:

הלילה הזה (הלילה הזה) שתי פעמים. $2 \times \{$

צעיריות המסובים.ות:

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין
(בין יושבין ובין מסובין)

כולנו:

הלילה הזה (הלילה הזה) כולנו מסובין. $2 \times \{$

קרואה:

מעשה ברבי אֶלְיָעָזֶר ורבי יְהוֹשֻעַ ורבי אֶלְעָזָר בן עֶזְרָיָה ורבי עֶקְיָבָא ורבי טַרְפוֹן שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: **"רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית"**.

בני ברק הקדומה שכנה בכפר אל-חירייה, סמוך למזבלה המפורסמת, כיום פארק שרון. הכפר נקרא גם אבן איבראק, זכר לשם הקדום. בעקבות ההגדה קרוי המחלף הסמוך בשם "מחלף מסובים".

הספר

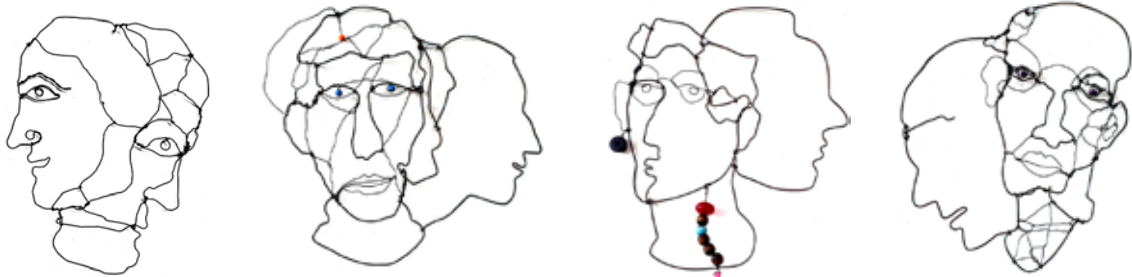
עורכת:

כתוב בברייתא⁴ -

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה:

אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

אבל אנו נדבר על שתי בנות ושני בנים...

דימויים: יורם אפק

4. זהו פירוש הרמוניסטי הבא לפשר בין ארבע גרסאות שונות של מצוות "והגדת לבנך": דברים ו' 20-25 - "כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים..." וכולי. שמות י"ב 26 - "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם..." וכולי. שמות י"ג 14-15 - "והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת..." וכולי. שמות י"ג 8 - "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים". מקור הגרסאות השונות הוא בכך שלתורה 4 מקורות שונים, אבל חז"ל האמינו שהיא נוסח אחד שנכתב מפי האל, ושאין כאן מקורות שונים, אלא התייחסות לבנים שונים: חכם, רשע, טיפש (זו המשמעות של "תם"), ושאינו יודע לשאול (שהוא בעצם ה"תם" המודרני). השאלה המתוחכמת מיוחסת לחכם, הקנטרנית לרשע, הלא-ממוקדת לטיפש, והעדר-השאלה לשאינו יודע לשאול. משמעות התשובות ושאלת הנוסח המקורי מסובכת ושנויה במחלוקת.

עורכת:

חכמה מה היא אומרת -

"מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים
וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צָוָה
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם?"

(דברים ו', פסוק 20)

קרואה:

ואף את אמרי לה
כהלכות הפסח:
אין מפטירין אחר
הפסח אפיקומן.⁵

עורכת:

רשע מה הוא אומר -

"מָה הָעֵבֶדָה
הַזֹּאת לְכֶם?"

(שמות י"ב, פסוק 26)

קרואה:

לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו
מן הכלל וכפר בעיקר, אף אתה
הקהה את שיניו ואמור לו: בעבור
זה עשה יְהוָה לי בצאתי ממצרים.
לי ולא לו. אילו היה שם לא היה נגאל.

עורכת:

תם מה הוא אומר -

"מָה זֹאת?"

(שמות י"ג, פסוק 14)

קרואה:

ואמרת אליו -
בחוזק יד הוציאנו
יְהוָה ממצרים, מבית עבדים.

עורכת:

ושאינה יודעת לשאול

מה היא אומרת -

"את פתחי לה.

שנאמר:"

קרואה:

"וְהִגַּדְתָּ לְבִתְךָ וּלְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר בְּעִבּוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם."

(בעקבות שמות י"ג, פסוק 8)

5. התשובה המקורית במקרא: "עבדים היינו..." וכולי (דברים ו' 21-25) מתאימה הרבה יותר. נוסח התלמוד הירושלמי, המיוחס לתנא ר' חייה, מחליף בין התשובות לחכם ולטיפש וגם הוא מתאים יותר. לעצם העניין מפרש הירושלמי שהכוונה שלא יעבור מחבורה אחת לשנייה בליל הסדר, ועדיין הפסוק סתום. לפי פירוש אפשרי אפיקומן הוא מיוונית εἰσακμῶν, מעין after party או קינוח.

שירה: ארבעה אחים // נעמי שמר

בְּיוֹם בְּהִיר וְנִהְדָּר
יִצְאוּ מִתּוֹךְ הַהֲגָדָה
חֲכָם וְתָם רָשָׁע גָּדוֹל
וְזֶה שְׁלֵא יָדַע לְשֵׁאוֹל

1

וּכְשֶׁאֲרֵבֵעַת הָאֲחִים
יִצְאוּ לְנוֹעַ בְּדַרְכֵים
מִיָּד מִכָּל אֲרֵבֵעַ רוּחוֹת
פְּרָחִים הִגִּיעוּ וּבְרָכוֹת

2

פָּגַשׁ חֲכָם בְּחֲכָמָה
אָהַב הַתָּם אֶת הַתְּמִימָה
וְהָרָשָׁע בְּתוֹר אִשָּׁה
תִּפְסַ מְרֻשַׁעַת אֵימָה

3

וְזֶה שְׁלֵא יָדַע לְשֵׁאוֹל
לָקַח אֶת הַיָּפָה מִכָּל
שֵׁלֵב יָדוֹ בְּתוֹךְ יָדָהּ
וְחָזַר אֶתָּה לַהֲגָדָה

4

לֵאן הוֹבִילוּ הַדַּרְכֵים?
הֵיכֵן אֲרֵבֵעַת הָאֲחִים?
בְּשִׁיר שְׁלָנוּ יְדִידֵי
אָסוּר לְשֵׁאוֹל יוֹתֵר מִיָּדֵי

5

כֶּס אַל-דּוּמִי

קרואה:

נזכור את כל אלו שאינן ואינם עימנו כאן היום - החטופות והחטופים, השבויות והשבויים, הנעדרות והנעדרים, כמו גם כל מי שנהרגו ונרצחו באכזריות. נזכור גם את מבקשות ומבקשי המקלט, אסירות ואסירי המצפון, וכל מי שבגלות: אלו שלנו, ואלו שבעולם כולו.

לכבודן ולכבודם
הותרנו כאן הערב כיסא ריק,
כֶּס אַל-דּוּמִי.

שירה: שלח את עמי

מהר משה, צִיָּה פרעה:

"שלח נא את עמי!"

מִצְּוֹת האל אמור נא לו:

"שלח נא את עמי!"

קומה, לך נא, אל כְּבֹד הַלֵּב הרע

צו לו, בשמי: "שלח נא את עמי!"

עורכת:

נזכיר את מכות מצרים, ולא נשכח את דמעת החפים מחטא.

קרואה:

1 נא-אָמון, מְבַרְזֵל צִירֵן;
שְׁעָרִים נְתַלְשׁוּ בִּילֵל.
וְתַבְאֵנָה מִכּוֹת מְצָרִים
לְעִשׂוֹת כָּךְ מִשְׁפָּט בַּלַּיִל.

2 לְהָאִיר לָהּ בְּגִידַת שְׁרִיָּה
וּלְהָאִיר לָהּ בְּגִידַת הָמוֹן,-
וְעַל כֶּךָ נִדְלָקוֹת עֲרִיָּה,
כְּבַלְפִּיד, בְּמִכּוֹת אָמוֹן.

3 כִּי צַדִּיק בְּדִינוֹ הִשְׁלַח,-
אךְ תַּמִּיד, בְּעֵבְרוֹ שׁוֹתֵת,
הוּא מִשְׁאִיר, כְּמוֹ טַעַם מֶלֶח,
אֶת דִּמְעַת הַחֲפִים מִחֻטָּא

(נתן אלתרמן, 1939-1944.
מתוך המבוא לשירי מכות מצרים)

קרואה:

מדגיש: בקטע זה **בבקשה לא להצטרף אלי**⁶ באמירת שמות המכות)
מסופר במקרא כי עשר מכות הביא יְהוָה על המְצָרִים
בְּמִצְרָיִם, ואלו הן: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין, ברד,
ארבה, חושך, מכת בכורות.
רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש באח"ב.

עורכת:

ואנו נאמר:
**אל יהי חלקנו עם שופכי דם
נקיים, ועם השרים להם הלל.
דיינו בהרג, בגזל, בעוול,
בהתנשאות ובשנאה!**

שירה:

די דיינו, די דיינו,
די דיינו, דיינו דיינו דיינו
די דיינו, די דיינו, די
דיינו, דיינו דיינו!

6. ראוי לעקור משורש את המנהג המצמרר (והמאוחר) לקרוא יחד בקצב סוגסטיבי את שמות המכות עד שיאן, ולהטיף יין אדום במעין הילולת טבח הפוגעת ברשע ובצדיק כאחד.

קרוא.ה:

נאמר במקרא: "אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה, סוּס וְרִכְבוֹ רָמָה בַּיָּם". אמר המדרש: "... יֵשֵׁב עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִידַת הַדִּין וְטִיבָעָם בַּיָּם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּיקְשׁוּ מִלֹּאכֵי הַשָּׂרֵת לְאֹמֹר שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֹמֵר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מַעֲשֵׂי יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵי?".

קרוא.ה:

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו. ואלו הן:

כולנו: פסח, מצה ומרור.

עורכת:

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים, על שום מה?

קרוא.ה: על שום שמסופר כי

פֶּסַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֵימֹתֵינוּ וְאַבֹּתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שְׁנֵאמַר: "פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם" (שמות י"ג, פסוק 14).

עורכת:

מצה זו שנאכל, על שום מה?

קרוא.ה: על שום שמסופר כי לא הספיק

בצקם של אימותינו ואבותינו להחמיץ, שנאמר: "וַיֹּאפּוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת, כִּי לֹא חָמַץ: כִּי-גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵהוּ, וְגַם-צִדָּה לֹא-עָשׂוּ לָהֶם." (שמות י"ב 39).

עורכת:

מרור זה שנאכל, על שום מה?

קרוא.ה: על שום שמסופר כי מררו

המצרים את חיי אימותינו ואבותינו במצרים. שנאמר: "וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים" (שמות א 14).

ל מ י ש י ב י . . י ת ל כ ת

מצוות אֶהְבֶּתְהָגֵר

עורכת: **וְאֶהְבֶּתְהָם אֶת הַגֵּר**

קרואה: 4x

1 וְאֶהְבֶּתְהָם אֶת הַגֵּר, כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם (דברים י' 19)

2 גֵּר יְתוֹם וְאֶלְמָנָה לֹא תַעֲשֹׁקוּ וְדָם נָקִי אַל-תִּשְׁפְּכוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה (ירמיהו ז' 9)

3 חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם (במדבר ט"ו 15-16)

4 כְּאֶזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם וְאֶהְבֶּתְהָ לּוֹ כְּמוֹךְ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם (ויקרא י"ט 34)

למיטיבי.זות לכת

קרואה:

נזכור הערב את מבקשות ומבקשי המקלט שהגיעו אלינו מהתופת, ונקבלם בזרועות פתוחות, כי גם הורינו באו משם.

קרואה:

נזכור הערב את שוועת הילדות והילדים חסרי המעמד, נאהבם ונאמצם אל ליבנו ולא נגרשם, כי גרים היינו בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם.

קרוא.ה:

בכל דור ודור חובה עלינו לראות את עצמנו כאילו
אנו שיצאנו ממצרים.

שירה

הללויה, הללויה, בצלצלי שמע,
הללויה, הללויה, בצלצלי תרועה,
כל הנשמה תהלל-יה, הללויה, הללויה. 2x {

קרוא.ה:

וגם אנו, הננו לספר ביציאת מצרים: מעבדות לחרות, משעבוד
לגאולה. כי גם אנו יצאנו מבית עבדים ומגיא-הריגה, ובנינו בית
בל-ימוט לנידחי ישראל על אדמתם. ואת מועד החרות נוסיף
לקדש בבית זה, אנו ובנותינו ובנינו ובני בנינו, עד עולם.

עורכת:

כוס גאולה נישא -

קרוא.ה:

כוס ברכה // עמוס עוז

נְרִים כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְחָרוֹת הָאָדָם.
בַּל יִהְיֶה עוֹד אָדָם מְשֻׁעָבָד וּמְנַצָּל.
גַּם יִחְדַּל כָּל אִישׁ לְהִיּוֹת עֶבֶד
לְתִּהְפּוּכוֹת לְבוֹ.
(הגדת חולדה 1960)

קרוא.ה:

ליציאת ישראל
משעבוד לחרות,
לניתוק מוטות
עבדות במלוא תבל,
לפדות עמלים.

עורכת:

נמזוג כוס שנייה
ונברך -

כולנו נרים כוס ונברך:

לְחַיִּים, בְּנוֹת וּבְנֵי-חֹרֶיךָ,
לְחַיִּים!

(שת"י כוס שניה)

מחורבן ומלחמה, לשלום ולביטחון בישראל ובעמים

כוס שלישית

עורכת:

כוס שלישית נישא, מתוך החורבן והשכול - לתקווה, לשלום ולביטחון, בישראל ובעמים

קרואה:

מזמור ל"ב // שמעון אדף

אֶז הֵיכֵן הוּא הַשַּׁעַר
בְּעֵזָה,
בְּשִׁדְרוֹת -
עוֹלָם הַמִּתִּים שֶׁל פְּעַם; הָאֹיֹר
עוֹד יֵדַק
וְאֶנְחָנוּ עוֹבְרִים.

(מתוך מחזור השירים 'אביבה-לא', 2009)

קרואה:

נִדָּר // אברהם שלונסקי

עַל דַּעַת עֵינַי שָׁרְאוּ אֶת הַשָּׂכֶל
וְעַמְסוֹ זַעְקוֹת עַל לְבִי הַשָּׁחוּחַ,
עַל דַּעַת רַחֲמֵי שְׁהוּרוֹנֵי לְמַחַל
עַד בָּאוּ יָמִים שְׁאֵימוֹ מִלְּסֻלַּח
נִדְרָתִי הַנִּדָּר: לְזַכֵּר אֶת הַכֹּל
לְזַכֵּר וְדַבֵּר לֹא לְשַׁכַּח!
דַּבֵּר לֹא לְשַׁכַּח עַד דוֹר עֲשִׂירִי
עַד שׁוֹף עֲלֻבְנֵי, עַד כָּלָם, עַד כָּלָהֶם
עֵדֵי יְכוּלוּ כָּל שְׁבִטֵי מוֹסָרִי
קוֹנָם אִם לָרִיק יַעֲבוֹר לַיִל הַזֶּעֶם
קוֹנָם אִם לְבַקֵּר אֶחָזוֹר לְסוּרֵי
וּמְאוּם לֹא אֶלְמַד גַּם הַפְּעַם.

(1943)

ל מ י ש י ב י . ו ת ל כ ת

קרואה אחדת או יותר:

מגש הכסף // נתן אלתרמן

והארץ תשקט, עין שמים אודמת
תעמיעם לאטה על גבולות עשנים
ואמה תעמד, קרועת-לב, אך נושמת
לקבל את הנס, האחד אין שני.

היא לטקס תפון, היא תקום למול סהר
ועמדה טרם יום עוטה חג ואימה -
אז מנגד יצאו נערה ונער
ואט-אט יצעדו הם אל מול האמה

לובשי חול וחרג וכבדי נעלים
בנתיב יעלו הם הלה והחרש,
לא החליפו בגדם, לא מחו עוד במים,
את עקבות יום הפךר וליל קו-האש.

עיפים עד אין קץ, נזירים ממרגע
ונוטפים טללי נעורים עבריים...
הם השנים יגשו ועמדו לבלי נע,
ואין אות אם חיים הם או ירויים.

אז תשאל האמה שטופת דמע וקסם
ואמרה: מי אתם? והשנים שוקטים
יענו לה: אנחנו מגש הכסף
שעליו לה נתנה מדינת-היהודים!

כה יאמרו ונפלו לרגלה עוטיפי-צל
והשאר יספר בתולדות-ישראל...

(1947)

קרואה:

עץ מבארי // אוריין צ'פלין

עץ אָחַד בְּקִיבוץ בְּאֲרֵי
בְּבוֹקֶר הַ-7 לְאוֹקְטוֹבֶר
כָּבֵר לֹא רָצָה לְהִיּוֹת עֵץ
בְּמָקוֹם בּוֹ לֹא נוֹתֵר אֶת מִי לְהַצִּיל.

עץ אָחַד בְּקִיבוץ בְּאֲרֵי
בִּיקֵשׁ לְהִיּוֹת סַפְסָל,
אוּלֵי מִיִּשְׁהוּ יָשׁוּב,
אוּלֵי יִרְצֶה לְשֹׁבֵת.

בְּחֶרְבֵן קִיבוץ בְּאֲרֵי
גַם יַעֲצִים לֹא יְכוּלִים לְעֵמוּד.

(נובמבר 2023)

עץ אָחַד בְּקִיבוץ בְּאֲרֵי
רָאָה דְּבָרִים שְׂעֵצִים לֹא
אֲמוּרִים לְרֵאוֹת.

עץ אָחַד בְּקִיבוץ בְּאֲרֵי
שָׁמַע יוֹתֵר מִיָּדִי
וְלֹא יְכוּל הָיָה
לְבְרוּחַ מִרִּיחֹת.

נְשׁוּרָשָׁיו עָצְרוּ נְשִׁימָתָם,
עֲנַפָּיו רָעְדוּ
עָלְיוֹ נִשְׂרוּ מִבְּכֵי
לִיבוֹ נְחַמָּץ

נְחָרָץ
נְכָמֵר
נְכָרֵת
נְגָדֵם,
נְדָם.

וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים...

קרוא.ה:

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים...
וְכָתַתְנִי חֲרִבוֹתֶם לְאֶתְיָם וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת
לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה"

(לפי: ישעיהו ב' 4-2 = מיכה ד' 1-3)

קרוא.ה:

פַּעַם תִּהְיֶה אֲהַבָּה גְדוֹלָה // יהודית כפרי

פַּעַם תִּהְיֶה אֲהַבָּה גְדוֹלָה   בְּכֹל שְׁבָלֵי הַמִּזְרָח הַתִּיכוֹן.
כְּאֲהַבַת הַגֶּשֶׁם   פַּעַם, הַרְבֵּה לַפְּנֵי אַחֲרֵית הַיָּמִים -
הַמּוֹחָה אֶת הַגְּבוּלוֹת,   וְאֵנוּ נִכְתַּת לְשָׁלוֹם
הַצּוֹמֵחַ   אֶת כָּל מִילוֹת הַמִּלְחָמָה.

(לבקשת המשוררת, השיר מסתיים במילים "את כל מילות המלחמה", במקום במילים "את כל מילות השנאה" שבנוסח המקורי)

קרוא.ה:

כוס ברכה // עמוס עוז

נָרִים כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה
לְשָׁלוֹם - וְלֹא לְמִלְחָמָה,
לְמַחְרָשָׁה - וְלֹא לְחָרָב,
לְנִטְיָעָה - וְלֹא לְעִקְרָה.

כִּי גְדוֹלָה הָאֲדָמָה וּפְתוּחָה,
וְכָל בְּנֵי אָדָם בְּנִיָּהּ.

קרוא.ה:

וְכָל בְּנוֹת חָוָה - בְּנוֹתֶיהָ!

(הגדת חולדה 1960)

כולנו נרים כוס ונברך:

לשלום ולביטחון, לנו ולעולם כולו!

(שתיית כוס שלישית)

לדמוקרטיה, לשוויון ולאהבה

כוס רביעית

עורכת:

כוס רביעית נישא לדמוקרטיה, לשוויון ולאהבה

קרואה:

תחי הדמוקרטיה // נתן אלתרמן

תְּחִי, הַמְּכַלֶּמָה אֶת מְלַעֲיָגֶיךָ!
תְּחִי, הַתְּקִיפָה בַּתְּקִיפוֹת!
תְּחִי, הַמְּחַלֶּפֶה אֶת מְנַהֲיָגֶיךָ
לְעֵין הַכֹּל, כְּצֶרֶךְ הַתְּקוּפוֹת!

לְמַשְׁטָרִים שֶׁהִתְיַמְרוּ לְרַשֵּׁת,
נוֹתֶנֶת הִיא שְׁעוֹר עַד שְׁנוֹת-מֵאָה.
תְּחִי הָרוּחַ הַבְּלִתִּי-נִכְבָּשֶׁת
אֲשֶׁר קוֹרְאִים לָהּ חֹפֶשׁ-הַיְדֵעָה!

חסימת נתיבי איילון, יום שיבוש. בקדמת התמונה: יניב סגל // צילום: ELAN

מגילת העצמאות וחוק יסוד כבוד האדם וחירותו

עורכת: נקרא קטעים ממגילת העצמאות

קרואה:

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות.

קרואה:

אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חדשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

קרואה:

אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקידמת המזרח התיכון כולו.

עורכת: נמשיך בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו

קרואה: זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.

אפיקומן, הלל, שתיית כוס רביעית

עורכת: רַחֲצָה - מוֹצֵיאַ מִצָּה -
נרחץ ידיים ניטול מצה (לוקחת המצה שלפניוה)

עורכת: מְרוֹר - כּוֹרֵךְ -
ניקח החזרת נכרוך מן המצה עם חזרת וחרוסת
(אכילת מצה, חזרת וחרוסת) והחרוסת

עורכת: במקום זה נהוג לאכול את הארוחה ורק אז להמשיך, אבל לנוחות הציבור נסיים ברצף את ההגדה ואז נאכל. ובכן:

צָפוֹן - נאכל האפיקומן!
נרחץ ידיים - פִּיֶּרֶךְ -
(מוציאה האפיקומן ומחלקת למסובים. אם נעלם האפיקומן בידי הטף, מתקיים משא ומתן עם ההורים על התנאים להחזרתו; יש לסכם מראש מסגרת למו"מ... אכילת האפיקומן)

קרואה: נברך על הגפן ועל פרי הגפן, ועל ארץ חמדה, טובה ורחבה, לאכול מפריה ולשבוע מטובה. נברך על אשר נגאלנו והגענו ללילה זה, לשמוח ולגיל ולהיסב בו יחד. כן נגיע למועדים ולרגלים הבאים לקראתנו בשלום, שְׁמֵחוֹת בבניין וששים בעבודה, ונשיר שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו. (מהגדת הקיבוץ הארצי)

קרואה: הַלֵּל - לא "שפוך חמתך", כי אם "שים שלום"

קרואה: שים שלום ופרוש סוכת שלום על ישראל ועל העולם כולו. כִּי זָרַע הַשְּׁלוֹם, הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טַלָּם. (מתפילת ראש השנה, לפי זכריה ח' 12)

קרוא.ה:

וְגַר זָאב עִם כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ וְעִגֹּל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנֹעַר
קִטָּן נִהַג בָּם: וּפְרָה וְדֹב וְתִרְעִינָה, יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כִּבְקָר
יֵאָכֵל תְּבֹן: וְשֹׁשֶׁע יֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן, וְעַל מְאוֹרֵת צְפֹעוֹנִי גָמוּל יָדוּ
הָדָה: לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכֹל הָרָקֵדְשִׁי כִּי מִלְּאָה הָאָרֶץ יִדְעָה
כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים: (לפי ישעיהו יא 6-9)

קרוא.ה: כוס ברכה נישא לנו ולבנותינו ולבנינו ולכל מעשה ידינו,
לפרי האדמה ולתנובת האדם, ליום העמל ולחיי האחוה, לשוויון ערך
האדם ולחרות רוחו.

עורכת: נְרָצָה - חסל סידור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחוקתו.

קרוא.ה: לו נזכה לערכו יחדיו בשנה הבאה -
עוד לא אבדה תקוותנו!

עורכת: נמזוג היין לכוס רביעית.

קרוא.ה:

כוס ברכה // עמוס עוז
נָרִים כּוֹס נֶשֶׁל בְּרִפְת אֶהָבָה וְאַחֻוּה.
מִי יִתֵּן וְנִבְוָאָה בְּסוּד אֶהָבָה וְאַחֻוּה,
כִּי הָאוֹהָבִים
הִמָּה הָאֶהוּבִים.
לְחַיִּים, רַעִים, לְחַיִּים!
(הגדת חולדה 1960)

כולנו נרים כוס ונברך:
לדמוקרטיה, לשוויון ולאהבה!
(שתית כוס רביעית)

סעודת החג | כוסו של אליהו | שירי החג

עורכת:

שוֹלְחַן עוֹרֵךְ - נאכל את סעודת החג. אחריה - כוסו של אליהו.

שירי
החג

כוסו של
אליהו

(בתום הסעודה)

סעודת
החג

עורכת:

נמזוג היין לכוסו של אליהו, ולכוסותינו.
נרים את הכוסות.
נפתח את הדלת ונמתין לקראת שתיית הכוס.

שירה

אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי
במהרה יבוא אלינו ואיתו את השלום יביא

2x {

(בשלב זה אפשר לכבות את האור ו"אליהו" יגיע,
ישתה את כוסו, יעבור בין הילדים וכולי, ולבסוף יסגור את הדלת.)
(שתיית כוס חמישית - כוסו של אליהו)

